

Motion till riksdagen 2010/11:Ub9

av Rossana Dinamarca m.fl. (V)
med anledning av prop. 2010/11:104

Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utbildningen ska byta namn till arbetsplatsförlagd gymnasieutbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till åtgärder för att minska avhoppet från lärlingsutbildningen.

Bakgrund

Regeringen föreslår i proposition 2010/11:104 Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning att utbildningskontrakt ska tecknas för elever som genomgår utbildningen samt att ansvaret för elevernas arbetsmiljö förtydligas.

Arbetsplatsförlagd gymnasieutbildning

För Vänsterpartiet är arbetsplatsförlagt lärande eller lärande i arbetet nödvändigt för att yrkesutbildningar ska hålla hög kvalitet och leda till ökad anställningsbarhet för deltagarna. Därför har vi varit delaktiga i utvecklingen mot ökat arbetsplatsförlagt lärande i såväl den gymnasiala som den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Vi tycker också att det är en bra utveckling om samarbetet mellan skola och arbetsliv förbättras.

Därför har vi inga principiella invändningar mot att införa en särskild utbildningsform inom gymnasieskolans yrkesprogram där eleverna tillbringar en större del av utbildningen på en arbetsplats – en utbildningsform som regeringen kallar för lärlingsutbildning, en benämning vi har invändningar mot. I

Fel! Okänt namn på

en allmänt, och internationellt, vedertagen definition av lärlingsutbildning ingår som en viktig del att lärlingarna har en anställning. Den utbildning som behandlas i propositionen innebär att eleverna på utbildningen kan vara anställda, men de flesta kommer inte att vara det. Det innebär att benämningen lärlingsutbildning inte passar, och det kan uppstå missförstånd vad som egentligen avses när det talas om lärlingar och lärlingsutbildning. Det blir också svårt att göra internationella jämförelser av yrkesutbildningen om vi i Sverige använder oss av helt andra definitioner än resten av världen. I stället för att kalla det lärlingsutbildning föreslår vi att utbildningsformen ska kallas för arbetsplatsförlagd gymnasieutbildning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Högskolebehörighet för yrkesutbildningar

Vänsterpartiet anser att gymnasieskolan ska inkludera alla och ge alla samma möjligheter. Därför måste alla program på gymnasieskolan ge eleverna förmåga att ta initiativ och lösa såväl teoretiska som praktiska problem, att tänka kritiskt, att ifrågasätta etablerade sanningar samt att både kunna arbeta självständigt och i samarbete med andra. Det handlar om kunskaper som är nödvändiga i arbets- och samhällslivet, och som en bonus ger de även möjlighet att studera vidare. Lösningen är inte att ge gymnasieeleverna sämre kunskaper utan mer resurser och fler lärare för att alla ska nå de kunskapsmål som finns.

Enligt statistik från SCB har nära 60 % av dagens gymnasieelever planer att börja läsa på högskolans (bland kvinnor är andelen 67 %). På omvårdnadsprogrammet är det t.ex. 75 % av eleverna som har sådana planer. Det är endast naturvetenskapsprogrammet som har en högre andel elever som tänker sig att läsa på högskolan. Det innebär att många känner sig tvingade att välja ett högskoleförberedande program trots att de också är intresserade av ett särskilt yrke. I den första ansökningen till den nya gymnasieskolan har andelen sökande till yrkesprogrammen minskat med nästan 10 %. Utifrån den sociala struktur som råder i dag på de olika nationella programmen är det lätt att konstatera att den sociala snedrekryteringen kommer att öka på högskolan med den nya gymnasieskolan.

Möjligheten att läsa in högskolebehörigheten inom ramen för ett yrkesprogram är ett betydligt sämre alternativ än att gå ett högskoleförberedande program. Elever på yrkesprogram måste utnyttja det individuella valet eller ett utökat program för att läsa in de 300 poäng som krävs för att få högskolebehörighet. Ändå kommer de inte att kunna konkurrera om studieplatser på högskoleutbildningar eftersom de inte ges någon möjlighet att läsa kurser som ger meritpoäng. De får även mindre utrymme att läsa in de särskilda behörigheter som krävs för många högskoleutbildningar. Även de som läser in högskolebehörighet inom vuxenutbildningen får svårt att konkurrera om platser eftersom de hamnar i en särskild kvotgrupp i urvalet till högskolan.

Därför bör regeringen återkomma med förslag om att gymnasieskolans yrkesprogram inklusive den gymnasiala lärlingsutbildningen ska ge allmän

behörighet till högskola. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Åtgärder mot avhopp

Ett tydligt mått på kvaliteten är hur stor andel som fullföljer utbildningen. Försöksverksamheten med lärlingsutbildningen har inte varit framgångsrik utifrån den aspekten. En fjärdedel har antingen hoppat av eller bytt till ett annat program – fyra gånger större andel än på andra program. Det är häpnadsväckande eftersom utbildningsminister Jan Björklund säger att lärlingsutbildningen bl.a. har införts för att minska avhoppet från gymnasieskolans yrkesprogram. Därför är det konstigt att en proposition som sägs ska förbättra kvaliteten i utbildningen inte innehåller ett enda förslag för att motverka att elever hoppar av.

Vi tycker också att regeringen argumenterar på fel sätt när den ökar inslaget av lärande i arbetet som ett svar på den ”skoltrötthet” man påstår finns hos elever på yrkesförberedande program. Man gör både eleverna och utbildningarna en otjänst genom att framställa utbildningsformen som en enklare väg till examen. Anledningen till att stora delar av utbildningen förläggs till en arbetsplats är för att det där finns bäst förutsättningar att få de kunskaper som är aktuella och relevanta för ett visst yrke. Med bättre kunskaper från arbetslivet ökar anställningsbarheten till framtida arbetsgivare.

Det som brukar kallas skoltrötthet är en brist på motivation och beror inte sällan på att syftet med lärandet inte är glasklart för eleverna. Det är i skolan, och inte på arbetsplatser, den pedagogiska kunskapen finns hur man kan få ointresserade elever att bli intresserade igen. Arbete innebär inte automatiskt att motivationen infinner sig. För vissa elever kan det fungera, men andra finner det förmodligen lika meningslöst att vistas på en arbetsplats som i skolan. Därför behövs det insatser för att höja motivationen både i skolan och på de arbetsplatser där det arbetsplatsförlagda lärandet sker.

I Nationella lärlingskommitténs utvärdering av försöksverksamheten med lärlingsutbildning Gymnasial lärlingsutbildning – utbildning för jobb SOU 2010:75 dras slutsatsen att det behövs en omfattande skolförlagd period med både allmänteoretiskt och yrketeoretiskt innehåll i början av utbildningen för att introduktionen ska bli bättre och avhoppet minska. Vikten av kompetenta handledare på arbetsplatsen betonas och handledarutbildningen måste därför uppvärderas, anser kommittén vidare. Till sist påpekar kommittén att den arbetsplatsförlagda utbildningen inte ska ersätta utan komplettera de skolförlagda utbildningarna och att det fortfarande behövs kompetenta yrkeslärare på skolorna. Kommittén ser en risk för att skolor med lärlingsutbildning gör sig av med lärare för att minska kostnaderna. Dessa synpunkter och förslag från att Nationella lärlingskommittén för att förbättra kvaliteten och motverka avhopp lämnar regeringen helt utan åtgärder och kommentarer.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet anser att hög lärartäthet och välutbildade lärare är nödvändigt för att erbjuda en utbildning av hög kvalitet där alla elever får den hjälp och det stöd de behöver utifrån sina individuella förutsättningar och behov. Det gäller givetvis också gymnasieskolans yrkesprogram, och vi har tidigare föreslagit att ambitionen måste vara att även yrkeslärare ska vara behöriga och ha lärarlegitimation. Vi är medvetna om att det inte är en lätt uppgift eftersom skolan måste konkurrera med näringslivet om dessa lärare, men det innebär inte att det är omöjligt som regeringen tycks tro. Det skulle t.ex. kunna införas ekonomiska incitament för att locka fler till yrkeslärarutbildningen och till att komplettera sina ämneskunskaper, exempelvis genom att kommunerna får stöd för att anställa vikarier eller att de studerande får förhöjd bidragsdel. I ett utökat och förbättrat samarbete mellan skola och arbetsliv kan det ingå ett utbyte av såväl kunskaper som personal.

De skolhuvudmän som har deltagit i försöksverksamheten med lärlingsutbildning har fått ett statligt bidrag på 25 000 kr per elev och år som ersättning för kostnader i skolan och på företag. Större delen av dessa pengar har skolorna behållit själva, i synnerhet de fristående skolorna. De betalade endast 1 % av bidraget till de företag som tog emot elever. När nu reglerna har ändrats fr.o.m. den 1 januari 2011 så att minst 15 000 kr måste betalas ut till företagen finns det bättre möjligheter att avsätta tid och resurser för att förbättra mottagandet av eleverna, vilket skulle kunna minska antalet avhopp. Möjligtvis borde beslut som rör fördelningen av statsbidraget fattas av lärlingsråden och inte av skolorna för att hamna där behoven finns och där de gör mest nytta. Samtidigt finns det säkerligen stora möjligheter att förbättra handledarutbildningen och stödet till handledarna enligt vad som sägs i Nationella lärlingskommitténs betänkande.

Vi tycker därför att regeringen ska återkomma med förslag till åtgärder, enligt vad som sägs ovan, för att minska avhoppet från lärlingsutbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 6 april 2011

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)